

10. PRIEVEIKSMIS

Prieveiksmis – savarankiška nekaitoma kalbos dalis, reiškianti veiksmo aplinkybę ar ypatybės ypatybę. Jis šliejamas ir prie asmenuojamų žodžių (veiksmažodžių) ir prie linksniuojamų (dalyvių, būdvardžių). Neturi kintamosios galūnės, šliejamas tik pagal kamieno reikšmės poreikį prisijungti.

Prie veiksmažodžiųrieveiksmiai šliejasi be jokių apribojimų – *gretai bėga, tol bėga, šiañdien bėga, vėkar bėgo, iki gėlo bėgo, tolėn bėgo*. Prie būdvardžių gali šlietis tik ypatybės intensyvumą pabrėžiantysrieveiksmiai – *labai geras, nepaprastai gražus, stebėtinai gudrus, juokingai mažas*, bet negali būti *labai* ar *juokingai medinis*. Darrieveiksmiais nusakomi spalvų atspalviai – *žalsva pilkas, šviėšiai mėlynas*. Prieveiksmiai sudaro samplaikas ir tarpusavy – *labai gerai, nepaprastai toli* ir kt.

10.2. PRIEVEIKSMIŲ REIKŠMĖS

Su veiksmažodžiais einantysrieveiksmiai reiškia aplinkybes:

1. Būdorieveiksmiai (su kokybės ar kiekybės atspalviu – antrieji dar vadinami kiekybėsrieveiksmiais): *gerai, gražiai, kėlvirsčia, basnėrčia, prėverksmiai, dešimteriėpai, grėžumu, gėrumu; dvėse, trisė, kelėse, tiek, kiek*. Šie pavyzdžiai – tik menka dalelė būdorieveiksmių. Jų yra labai daug. Atsako į klausimus *kaip? kiek? kelėse?*: *Dainų dainelės, aidų aidais, skambiai, plačiai, tvirtai, galingai per kalnų kalnus, miškais, laukais, lengvai, rimtai ir sutartingai į vieną giją susipynę, aplėkit Lietuvą, tėvynę, skambiai, plačiai, galingai*. (M.) *Jei kurie išradimai šiandien netinkamai naudojami, tai ne išradėjų kaltė*. (P. M.) *Geruoju negausim mes nieko*. (J. J.) *Bobos, susitarusios dvėse, naktovidžiu šliaužia prie daktaro*. (Ž.) *Daktaras vis daugiau ir daugiau turėjo rūpesčio su savo šeimyna*. (P. M.)

2. Vietosrieveiksmiai: *kuř, čià, teñ, niėkur, šalià, namiė, toli, iš tolo, kur liėnk, viėtomis, kairėn, aukštėn, žemėn, tolėn* ir kt. Jie atsako į klausimus *kur, kur link vyksta veiksmas?*: *Ir taip nieko gero nepatyrė, keliaujame į ten, iš kur atkeliavė*. (A. V.) *O ten, toli šiaurėje, budėjo kalnai milžinai*. (A. V.) *Užjungo, jaučių ir viso pakinkymo pagaliau matyti žmogysta, pasilenkusi žemyn ir dar pakrypusi kairėn*. (V.)

3. Laikorieveiksmiai: *kadà, tadà, kuomėt, tuomėt, visuomėt, laikù, šiañdien, paryčiais, pėvakare, iš mažeñs, ilgám, trumpám* ir kt.: *Šiañdien už mane nėra stipresnio vyro, o tada nekaip atrodžiau*. (r.) *Kada nors tu suprasi, kad pats liūdniausias daiktas – tai juokas*. (E. M.) *Netrukus atėjo pagalbon dar keli mūsų pulkai*. (A. V.) *Kaip iki šiol, taip ir toliau viena apžiojusi mokėsi laikyti*. (Ž.) *Vedėjis niekad os ir nebuvo*. (A. V.) *Aš tik trumpam, kol arklius pamainys*. (B. S.)

4. Priežastiesrieveiksmiai: *kám, dèl kė, kodėl, kažkodėl, todėl, užtát, užtatai, neį iš šiė neį iš tė, ne iš gėro, týčiomis, netýčiomis* ir kt. Jų yra mažiausiai: *Ir kam tas celibatas, kokia iš jo nauda?* (A. V.) *Kodėl turime taip kentėti? Užtatai ir vaikščioja užrietusios*. (Ž.) *Ir toliau kapitonas būtų valdė laivą, bet jį ištiko nelaimė: netyčiomis pateko į mašinų skyrių ir tenai žuvo*. (P. M.)

Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Nuo morfologijos iki reikalų raštų, sudarė Petras Kniūkšta, Vilnius: Šviesa, 2004.